

УДК 39(477)(560)

Очкурова Наталія Олегівна

старший викладач кафедри українознавства,
Харківський національний університет радіоелектроніки
ORCID: 0000-0003-0105-7781

Глова Станіслав Олександрович

здобувач вищої освіти, факультет комп'ютерних наук,
Харківський національний університет радіоелектроніки

ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇ УКРАЇНСЬКОГО ТА ТУРЕЦЬКОГО НАРОДІВ

Анотація

У роботі розглянуто традиції, звичаї, обряди та елементи культури українського та турецького народів: гостинність, етикет, весільні традиції, обряди під час народження дітей; проаналізовані культурні особливості двох держав.

Ключові слова: *Звичай, обряди, традиції, сім'я, українці, турки, культура.*

Метою роботи є дослідити відмінності звичаїв, обрядів, традицій українського та турецького народів; проаналізувати культури цих народів.

Звичай українського та турецького народів сягають глибокої сивини та мають довгу історію. Найголовніші з них пов'язані з важливішими етапами в житті кожної людини: створення сім'ї, поява дітей та їх виховання, поховальні обряди.

Чимало чинників вплинуло на традиції українців, тому що, як говорять у народі: «Україна – земля, котра лежить із краю». Наші землі потерпали від різних набігів кочівників, від загарбувань сусідніх країн, проте українська нація зуміла зберегти свою унікальну та самобутню культуру, незважаючи на вплив традицій та обрядів інших народів. Туреччина знаходиться на межі двох частин світу – Азії та Європи [3, с. 7] – тому ця країна теж має вкраплення звичаїв інших народів у свою культуру. До того ж, Туреччина контролює важливий водний шлях – протоки Босфор та Дарданелли [3, с. 8] – який з'єднує Чорне море з Середземним, а отже через береги Туреччини пропливало чимало різних народів, які навчали місцевих новим традиціям.

Національні традиції як в турецьких так і в українських сім'ях найкраще збереглися у сільській місцевості. Традиційно прийнято поважати батьків, старших і людей похилого віку, у присутності старших не п'ють, не палять, не ведуть фривольні розмови. Коли в кімнату входить старший, молодші встають або поступаються місцем.

У Туреччині у сім'ї головує чоловік. В деяких регіонах зберігається багатоженство: за традицією чоловік може укласти шлюб з тією кількістю жінок, скількох він може забезпечити. Жінкам вступати у позашлюбні зв'язки неприпустимо.

Стосунки в українській родині будувались на визнанні рівності чоловіка і жінки та характеризувались демократизмом. В сім'ї завжди цінувалась пам'ять про предків. Передавали рушники, вишиванки, інші особисті речі, зображення від покоління до покоління. Завжди доглядались могили предків. Надзвичайно важливе значення для забезпечення домашнього тепла і злагоди в родині мав звичай прощення всіляких провин, образ і гніву одне одному [7].

Гостинність та етикет

Гостинність характерна для обох народів. Так у Туреччині місцеві ходять в гості один до одного: відмовитись від запрошення – образити господаря оселі. Під час гостьового візиту турки приносять з собою подарунки у вигляді солодощів, квітів та інколи вина. Незалежно від рівня забезпечення сім'ї, гостю завжди пропонують кращі умови. Гість в домі – це завжди велике свято, тому його майже ніколи не відпускають раніше ніж через декілька годин, а й інколи запросять переночувати. При запрошенні до ресторану, гостю не слід оплачувати рахунок – краще передати рівноцінний подарунок господареві. [4]

Відносини з сусідами – одна з важливих частин життя будь-якого турка. В Туреччині є традиція частування сусідів, наприклад, мискою пудингу, а під час хвороби сусіди навідають хворого, частують солодощами чи відваром з побажанням одуження.

Українська гостинність не може поступитися місцем турецькій. Українці запрошують до своїх осель заздалегідь, при цьому господар не ображається на відмову гостя на запрошення; у свою чергу гість дякує за запрошення у разі відхилення прийти на торжество.

За годину до приходу гостей господарі прибирають оселю та розставляють меблі так, щоб було зручно пересуватися по кімнатах. Традиційно готують вишиті рушники, звільняють місце для верхнього одягу в шафі, ставлять вази на стіл для квітів, котрі може принести гість.

Гостей зустрічають господарі та діти будинку в святковому одязі, але ніяк не в домашньому халаті чи буденному одязі. Дорослі діти допомагають гостям роззутися та проводять їх до святкової кімнати [1].

Українська гостинність відрізняється своїми правилами та традиціями. Вважається неввічливим жадібно їсти та переїдати. Гостям не можна починати їсти, поки господар не промовить: «Бог благословить», та запросить до трапези. Спробувавши кілька ложок страви, гості знову чекали на запрошення до вживання їжі.

Весільні традиції

Весільні традиції турецького народу схожі з українськими. Церемонія починається сватанням, потім пара заручається. За дівчину платять великий викуп – він може дорівнювати вартості автомобіля або квартири. Якщо матеріальні можливості жениха не дозволяють, сім'ї можуть обмінятися дорослими дітьми, щоб укласти між ними шлюб.

Серед інших весільних турецьких звичаїв і традицій – Ніч хни (на руках дівчини спеціальними фарбами малюють витончені візерунки) або Пояс невинності, (батько нареченої зав'язує навколо сукні доньки червону стрічку). Молодим дарують вінки з квітів, коштовності, презенти на майбутнє життя. [4]

В Україні здавна існували різні форми укладання шлюбу: крадіжка дівчини, договірний шлюб, сватання через сваху. Іноді перед сватанням парубок підсилав до нареченої розвідників: чи не збиралась вона піднести йому макогона чи гарбуза – символ відмови від стосунків. Якщо ж першою приходила свататися дівчина, то підносити гарбуза було заборонено, навіть вважалося гріхом.

Також існує звичай готувати на весілля коровай. Готують його тільки в п'ятницю, причому вдовам та дівчатам не можна пекти коровай. Поки місять тісто, співають пісні, а коли коровай знаходиться в печі, забороняється гучно розмовляти, підмітати підлогу. Прикрашають коровай колосками пшениці, які символізу-

ють благополуччя, листями та ягодами калини – символ народження дитини. Під час церемонії нареченому та нареченій потрібно було відкусити шматочок короваю – той, хто більше вихватить, той і буде головним у сім'ї.

Невід'ємною частиною весілля є вишивані рушники. Зараз для заручин готують один рушник для церкви та один для майбутньої сім'ї, який повинна вишити сама наречена. Саме цей рушник і передавали з покоління в покоління, адже на ньому батьки благословляли молодих. [5, с. 112]

Народження дітей

Поява немовляти – щаслива подія, яке породило чимале число національних звичаїв. У Туреччині відвідуючи новонародженого, прийнято дарувати золоті монетки або фігурки, ювелірні прикраси для молодої мами. Коли ім'я для малюка вибрали, йому на вушко пошепки говорять молитву, три рази повторюючи ім'я. Після досягнення 40 днів малюка купують, розтирають сіллю, збирають родичок і моляться.

Особливе значення як і раніше має обряд обрізання. Він відбувається в 7–12 років серед юнаків і є переломним моментом, коли хлопчик вже вважається чоловіком. Обрізання передують стрижка голови і перевірка знань молитов, а після цього хлопчика наряджають в ошатний костюм, пояс зі стрічкою від пристріту, приколюють до костюму золоті монетки і садять на коня або в прикрашений лімузин [4].

В Україні за давнім звичаєм вагітній жінці слід було приховувати якомога довше свою вагітність, щоб ніяка людина не знала та не врікала, щоб не тяжко було родити. Вагітній заборонялось вживати спиртне, дивитися на змії, зустрічатися з хворими, інвалідами, сліпими, дивитися через щілини, аби дитина не родилась коосокою. Не рекомендувалось, злякавшись вогню, терти обличчя чи шию – у дитини на цих місцях могли з'явитися червоні плями. До першої купелі лили свячену воду, аби дитина була здорова. Хлопчикам додавали дев'ясилу, щоб росли здоровими та дужими, а дівчатам – мед, молоко та квіти, щоб були гарними [5, с. 115].

Висновок

Проаналізувавши традиції, звичаї, обряди турецького та українського народів можна дійти до висновку, що існують певні відмінності в культурах націй, проте наявні спільні обряди: викуп

нареченої, повага до старших, гостинність. Дані спільні риси, можливо, виникли через географічну близькість та спільну історію.

Перелік використаних джерел і літератури

1. Запрошення гостей: підготовка житла, прийом та зустріч URL: <https://welcometoua.net/zaproshennia-hostej/> (дата звернення: 12.09.2021).
2. Культура гостинності турків. URL: <https://www.freepapers.ru/7/kultura-gostinnost-turkv/166044.1019604.list1.html> (дата звернення: 12.09.2021).
3. Новоселов Н. А. Турція. Москва: Географгиз. 1951. 40 с.
4. Обычаи и традиции турецкого народа URL: <https://turk.estate/about-turkey/obichai-i-traditsii-turetskogo-naroda/> (дата звернення: 12.09.2021).
5. Семененко В. И. Кто такие украинцы? Что такое Украина? Харків: «ИД ШКОЛА» 2010. 160 с.
6. Українська гостинність URL: <https://welcometoua.net/ukrayinska-gostynnist/> (дата звернення: 12.09.2021).
7. Українська родина. Звичаї і традиції. URL: <https://www.darunky.com/blogs/blog/ukrayinska-rodina-zvichai-i-traditsiyi> (дата звернення: 12.09.2021).

Ochkurova Nataliia Olehivna

Senior Lecturer of the Department of Ukrainian Studies
Kharkiv national university of radio electronics

Hlova Stanislav Oleksandrovych

Student of the Faculty of Computer Science
Kharkiv national university of radio electronics

TRADITIONS AND CUSTOMS OF THE UKRAINIAN AND TURKISH NATIONS

Annotation

This article considers the traditions, customs, rituals and elements of culture of two nationalities: the Ukrainian and Turkish peoples. In this article, you can briefly learn about hospitality, etiquette, traditions at weddings, rituals during the birth of children, customs in the family; quickly enrich yourself with information about the culture of the two countries.